12.1.2021

INVALIDILIITTO RY

ASIA: Hallituksen esitys laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 245/2020 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_245+2020.aspx

VIITE: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuuleminen

Invalidiliitto ry kohteliaimmin pyytää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa huomioimaan seuraavassa esitetyt näkemykset, jotka koskevat otsikossa mainittua asiaa. Tarkastelemme aihetta fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten näkökulmasta.

Kommentit koskien sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan muuttamista sekä maksettavia korvauksia

Invalidiliitto kannattaa 9 a §:ä, joka mahdollistaisi AVI:lle toimivallan velvoittaa kunnan, kuntayhtymän tai muun sosiaali- ja terveyspalveluja lakiin perustuvan velvollisuuden nojalla järjestävän tai tuottavan taikka niitä järjestämisvastuussa olevalle sopimuksen perusteella tuottavan tahon tuottamaan palveluja sopimuksesta poikkeavasti. Edelleen 9 a §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla AVI voisi velvoittaa antamaan laitoshoidossa tai asumispalveluyksikössä palvelua sellaisille asiakkaille, joiden kotihoito, kotisairaanhoito tai kotisairaalahoito taikka muut sosiaalihuollon palvelut muutoin toteutetaan muualla kuin sosiaalihuollon toimintayksikössä. Invalidiliitto pitää erittäin tärkeänä, että esityksen mukainen säännös koskee myös esimerkiksi henkilökohtaisen avun piirissä olevia asiakkaita ja että se nimenomaisesti on perusteluissa mainittu. Invalidiliitto kannattaa myös esitystä siitä, että asiakasmaksut näissä siirtotilanteissa pysyvät samoina.

Esimerkiksi koronavirusepidemian leviäminen valtakunnallisesti erittäin laajasti voisi heikentää kotiin tarjottavien palveluiden saatavuutta. Muuksi sosiaalihuollon palveluksi, jota muutoin toteutetaan muualla kuin sosiaalihuollon toimintayksiköissä, on perusteluihin kirjattava myös vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu sen eri järjestämistapamuotoineen mukaan lukien työnantajamalli sekä omaishoidontuen tilanteet. Tartuntatautilain tulee turvata myös näissä palveluissa olevien haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden ja vammaisten ihmisten palvelujen jatkuvuus tilanteissa, joissa esimerkiksi henkilökohtaiset avustajat tai omaishoitaja sairastuu ja palvelun toteuttaminen käytännössä kotiin estyy.

On hyvä, että myös näissä kotiin annettavien palvelujen erityistilanteissa asiakas voidaan siirtää väliaikaisesti asumispalveluyksikköön välttämättömän huolenpidon ja palvelun turvaamiseksi. Tällöin on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota asiakkaan kuulemiseen ja tarvittaessa pyrkiä järjestämään esimerkiksi henkilökohtaisen avun työnantajamallin jatkuvuus kotona normaalioloista poikkeavilla viranomaisjoustoilla, kuten esimerkiksi lähiomaisen tai sukulaisen mahdollisuudella toimia henkilökohtaisena avustajana.

Invalidiliitto kiittää hallituksen esitystä huomiosta, että esityksellä saattaa olla vaikutuksia erityisesti paljon palveluita tarvitsevien iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden palveluihin ja sitä kautta heidän toimintakykyynsä ja hyvinvointiinsa. Toimenpiteillä olisi vaikutusta muun muassa näiden henkilöiden henkilökohtaisen vapauden ja itsemääräämisoikeuden täysimääräiseen

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland
puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

toteutumiseen tilanteissa, joissa he siirtyisivät omasta kodistaan sosiaalihuollon toimintayksikköön. Vaikutuksia arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon se, että ehdotettujen muutosten keskeisenä tarkoituksena on perustuslain 7 ja 19 §:n mukaisten oikeuksien eli elämän ja terveyden suojaaminen sekä riittävien palvelujen turvaaminen. Jos puolestaan päivystyskäynnit lisääntyisivät erityisesti kotihoidon asiakkailla, voisi se tarkoittaa suurempaa riskiä epidemian leviämiseen osastoilla ja laitoksissa, sillä iäkkäät tarvitsevat enemmän kuljetuspalveluja sekä käyntejä vuode- ja kuntoutusosastoilla, jolloin tartuntariskiä lisäävät kontaktit muiden kanssa lisääntyvät. Invalidiliitto yhtyy tähän.

Edelleen on tärkeää, kuten esityksessä on huomioitu, todeta, että tartuntatautilain mukainen karanteeni ja eristäminen kajoavat myös väistämättä ihmisen perus- ja ihmisoikeutena suojattuun henkilökohtaiseen vapauteen. Joissain tilanteissa vammaisten henkilöiden vapausoikeuksia on rajoitettu liian paljon. Kuten todettua, niidenkin aikana on varmistettava, että ihmisen perus- ja ihmisoikeudet turvataan, että eri oikeushyviä punnitaan huolellisesti, ja että päätöksenteko ja niiden käytännöllinen toteuttaminen ovat myös menettelyllisesti kestäviä ja esimerkiksi lapsen edun periaatteen mukaisia. Vaikutuksia arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon se, että karanteenia ja eristämistä koskevien säännösten keskeisenä tarkoituksena on perustuslain 7 ja 19 §:n mukaisten oikeuksien eli elämän ja terveyden suojaaminen sekä riittävien palvelujen turvaaminen.

Esitetyn 9 a §:n 3 kohdan mukaan päätöksessä voitaisiin velvoittaa asumispalvelu- tai laitoshoidon toimintayksikkö osallistumaan potilaiden terveydenhuollon toteuttamiseen. Tilanteissa on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että sairastunut sosiaalihuollon asiakas sosiaalihuollon yksikössä tosiasiassa saa taudinkuvan ja sairauden edellyttämän riittävän ja tarpeenmukaisen lääketieteellisen hoidon kaikissa tilanteissa. Lisäksi on turvattava sairaalahoito aina kun lääketieteelliset perusteet hoidolle täyttyvät. Tätä tulisi vielä vahventaa hallituksen esityksessä, sillä sairaanhoidon mahdollistaminen sosiaalihuollon toimintayksiköissä ei saa johtaa siihen, että se käytännössä johtaa perusteettomiin tehohoidon tai muun sairaalahoidon rajaamiseen. Näin on käynyt COVID-pandemian aikana erityisesti vanhustenhuollon toimintayksiköissä eri maissa. Myös vammaisten ihmisten asumispalveluyksiköissä asuville on lähetetty hoitosuunnitelmiin ja hoidonrajauksiin liittyviä ohjeistuksia sairaanhoitopiireiltä ja kunnan terveydenhuollon vastaavilta toimielimiltä. Nämä ovat ohjanneet toisen henkilön avun varassa olevia asukkaita omaehtoisiin mahdollisesti harkitsemattomiin tahdonilmaisuihin, hoidon rajaamisesta erikoissairaanhoidon ulkopuolella. Invalidiliitto painottaa, että lääkärin tulee aina vastata potilaan hoidosta. Sairaalahoito on järjestettävä aina, kun lääketieteelliset perusteet ja tilanne sitä edellyttävät.

Kommentit koskien toimenpiteitä covid-19 -epidemian leviämisen estämiseksi

58 c Koronavirustaudin leviämisen estämiseksi kunta voi päättää, että koulutuksen tai varhaiskasvatuksen järjestäjän on huolehdittava tiloissaan mm. varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa lasten ja opiskelijoiden riittävän etäisyyden ylläpitämisestä. Invalidiliitto haluaa kiinnittää erityistä huomiota erityisoppilaitoksiin ja niiden opiskelijoihin sekä integroiduissa varhaiskasvatuksen ja oppilaitoksen ryhmissä oleviin riskiryhmiin kuuluviin lapsiin ja nuoriin. Näissä tilanteissa tarve etäisyyden ylläpitämiseen ja tarvittaessa kotona tapahtuvaan hoitoon tai opiskeluun tulee turvata. Eri syistä riskiryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa.

Kommentit koskien karanteenia, eristystä ja annettavia ohjeita koskevia säännöksiä

Invalidiliitto vaatii, että 68 §:n perusteluihin olosuhteet karanteenin ja eristämisen aikana lisätään kunnille ja sairaanhoitopiirien kuntayhtymille velvoite huolehtia, että käytettävissä on riittävä määrä karanteeniin ja eristämiseen sopivia suojavälineitä myös vaikeavammaisille henkilökohtaisen avun työnantajille, sekä omaishoitajille tarvittavat suojavälineet.

Invalidiliitto esittää, että samalla kun päätöksen tehneen lääkärin on annettava sairastuneelle tai sairastuneeksi perustellusti epäillylle henkilölle tai hänen huoltajalleen sekä henkilöä hoitavalle työntekijälle ja muulle henkilön huolenpidosta välittömästi vastaavalle henkilölle salassapitosäännösten estämättä tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi välttämättömät ohjeet, on perusteluissa muuksi henkilön huolenpidosta välittömästi vastaaviksi henkilöiksi nimenomaisesti kirjattava myös omaishoitajat. Lisäksi vaikeavammaisen ihmisen luvalla ja pyynnöstä, tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi annettavat välttämättömät ohjeet olisi perusteluihin kirjattava annettavaksi myös vammaisen ihmisen henkilökohtaisille avustajille.

Esityksen mukaan välttämättömät ohjeet voivat sisältää esimerkiksi ohjeita tapaamisten rajoittamisesta, hygieniasta ja tartunnan leviämistä ehkäisevien suojavarusteiden käytöstä. COVID-pandemian aikana on henkilökohtaisen avun työnantajamallissa sekä omaishoidon tilanteissa ollut tarvetta yksinkertaisiin visuaalisiin ohjeisiin suojavarusteiden käytöstä. Tämä voidaan hoitaa kuntoon tartuntatautilain muutoksen yhteydessä.

Muut kommentit

YK:n vammaissopimuksen (jatkossa käytetään kansainvälistä lyhennettä CRPD) tarkoituksena on taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Sen lisäksi erillisissä artikloissa korostetaan erityisen merkittäviksi katsottuja ihmisoikeuksia, kuten oikeus elämään ja terveyteen. Näiden oikeuksien merkitys korostuu perus- ja ihmisoikeuksien keskinäisessä punninnassa.

CRPD:n 10 artiklassa määrätään oikeudesta elämään. Yhteiskunnan velvollisuutena on toteuttaa kaikki tarvittavat toimet tämän oikeuden turvaamiseksi vammaisille henkilöille yhdenvertaisesti muiden kanssa.

CRPD:n 25 artiklassa määrätään oikeudesta terveyteen. Artikla edellyttää toisaalta saman laatuisten ja laajuisia terveyspalveluiden järjestämistä vammaisille henkilöille kuin muillekin ja toisaalta erityisesti vammaisuuden vuoksi tarvittavien terveyspalvelujen järjestämistä.

Esitetyn sääntelyn tarkoituksella on suora yhteys CRPD:n 10 ja 25 artikloihin. Samoin 11 artikla edellyttää julkiselta vallalta vammaisten henkilöiden suojelua ja turvallisuudesta huolehtimista vaaratilanteissa. Ehdotetun lain rajoitusperusteiden voidaan katsoa olevan hyväksyttäviä suhteessa ratifioidun YK:n vammaissopimuksen ihmisoikeusvelvoitteisiin. Myös perustuslain 22 §:n julkiselle vallalle asettama perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoite tukee tätä käsitystä.

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland
puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

12.1.2021

Invalidiliitto pitää merkityksellisenä, että esityksessä on huomioitu YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteet ja että sen velvoitteita noudatetaan myös tartuntatautilain soveltamisessa ja toimeenpanossa.

Invalidiliitto pitää hyvänä, että kohtiin 4.2.6 (yhteiskunnalliset vaikutukset) ja 4.2.7 (vaikutukset kansalaisen asemaan ja sosiaaliset vaikutukset) on kirjattu kuntoutus ja henkilökohtainen apu esimerkkeinä tarpeen mukaisista palveluista, jotka on turvattava rajoituksista huolimatta. Karanteenin ja eristämisen aikanakin on huolehdittava sosiaalisten suhteiden ja mahdollisuuksien mukaan karanteeniin tai eristykseen joutuneen henkilön muiden palvelujen jatkuvuudesta. Henkilön tiedonsaannista hänen kannaltaan ymmärrettävällä tavalla on huolehdittava myös karanteenin ja eristämisen aikana.

Helsingissä 12.1.2021

Invalidiliitto ry

Petri Pohjonen
pääjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: lakimies Elina Nieminen (elina.nieminen@invalidiliitto.fi)